BESLUIT op de
AANVRAAG

Minister Medig-Ed Leo

13 mei 2004

Broederplein 41 · 3703 CD Zeist
Postbus 1001 · 3700 BA Zeist
☎ | 030 · 698 32 11
fax | 030 · 691 61 89
Rabobank 1923 21 757

RIJKSDIENST VOOR DE MONUMENTENZORG

AANTEKENEN
Stichting Boogbrug Vianen
Walkade 15 p/a
3401 DR IJSSELSTEIN

→ Zaltbommel

uw brief/kenmerk	ons nummer	behandeld door
	RNO-2002-3075	Monumentenregistratie

onderwerp	bijlage	datum
Aanvraag aanwijzing beschermd monument Gemeente : Zaltbommel over de Waal te Zaltbommel Verkeersbrug over de Waal		13 MEI 2004

Gelet op de artikelen 3 en 4 van de Monumentenwet 1988 besluit ik het verzoek tot aanwijzing als beschermd monument van bovenvermeld object af te wijzen en het object niet aan te wijzen als beschermd monument.
Voor de overwegingen die aan dit besluit ten grondslag liggen, wordt verwezen naar de hierbij gevoegde bijlage, die geacht moet worden in dit besluit te zijn herhaald en opgenomen.
Een afschrift van dit besluit zend ik aan de raad van de betrokken gemeente, aan gedeputeerde staten van de betrokken provincie en, indien van toepassing, aan de overige belanghebbenden.

Op grond van artikel 7:1 van de Algemene wet bestuursrecht kan degene wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken daartegen binnen zes weken na de dag waarop het aangevallen besluit bekend is gemaakt, een bezwaarschrift indienen bij het bestuursorgaan dat het besluit heeft genomen. Een dergelijk bezwaarschrift dient u te adresseren aan het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Cfi/FJZ t.a.v. de Commissie voor de bezwaarschriften, Postbus 606, 2700 ML Zoetermeer.
Tenminste deze beschikking of een kopie daarvan moet bij het bezwaarschrift worden gevoegd.

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
mr. Medy C. van der Laan,
namens deze,
de Directeur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg,
voor deze,
het Hoofd Monumentenregistratie en Subsidies,

(mr. M.P. Otten)

BRF.02B

Broederplein 41 · 3703 CD Zeist
Postbus 1001 · 3700 BA Zeist
☎ | 030 · 698 32 11
fax | 030 · 691 61 89
Rabobank 1923 21 757

RIJKSDIENST VOOR DE MONUMENTENZORG

AANTEKENEN
Stichting Boogbrug Vianen
Walkade 15 p/a
3401 DR IJSSELSTEIN

Neerijne

uw brief/kenmerk	ons nummer	behandeld door
	RNO-2002-3177	Monumentenregistratie

onderwerp	bijlage	datum
Aanvraag aanwijzing beschermd monument Gemeente : Neerijnen over de Waal te Waardenburg verkeersbrug over de Waal		13 MEI 2004

Gelet op de artikelen 3 en 4 van de Monumentenwet 1988 besluit ik het verzoek tot aanwijzing als beschermd monument van bovenvermeld object af te wijzen en het object niet aan te wijzen als beschermd monument.
Voor de overwegingen die aan dit besluit ten grondslag liggen, wordt verwezen naar de hierbij gevoegde bijlage, die geacht moet worden in dit besluit te zijn herhaald en opgenomen.
Een afschrift van dit besluit zend ik aan de raad van de betrokken gemeente, aan gedeputeerde staten van de betrokken provincie en, indien van toepassing, aan de overige belanghebbenden.

Op grond van artikel 7:1 van de Algemene wet bestuursrecht kan degene wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken daartegen binnen zes weken na de dag waarop het aangevallen besluit bekend is gemaakt, een bezwaarschrift indienen bij het bestuursorgaan dat het besluit heeft genomen. Een dergelijk bezwaarschrift dient u te adresseren aan het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Cfi/FJZ t.a.v. de Commissie voor de bezwaarschriften, Postbus 606, 2700 ML Zoetermeer.
Tenminste deze beschikking of een kopie daarvan moet bij het bezwaarschrift worden gevoegd.

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
mr. Medy C. van der Laan,
namens deze,
de Directeur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg,
voor deze,
het Hoofd Monumentenregistratie en Subsidies,

(mr. M.P. Otten)

BRF.02B

13 MEI 2004

BESLUITMOTIVERING

- bijlage bij besluit op verzoek tot aanwijzing als beschermd monument als bedoeld in artikel 3, zesde lid, van de Monumentenwet 1988 -

betreffende

Object:

Naam	: verkeersbrug over de Waal
Gemeente	: Zaltbommel
Plaats	: Zaltbommel
Gemeente	: Neerijnen
Plaats	: Waardenburg

==========

VERZOEKER

Het verzoek tot bescherming als rijksmonument is bij brief d.d. 23 oktober 2002 ingediend door de Stichting Boogbrug Vianen. Aanleiding voor het verzoek is de dreigende sloop van de brug. Volgens verzoeker dienen alle betrokken partijen nog eens goed na te denken over de cultuurhistorische waarden, vormgevingswaarden, gaafheidswaarden, zeldzaamheidswaarden, ensemblewaarden en landschappelijke waarden van de brug. Verzoeker pleit voor een beoordeling van de brug in samenhang met 11 andere bruggen over de grote rivieren. Zij ziet de twaalf bruggen als een samenhangend complex, waarvan een aantal reeds wordt beschermd. De brug is een van de vijf vakwerkliggers over de grote rivieren. De brug zou gebruikt kunnen worden als fietsbrug en als brug voor lokaal verkeer.

HOREN VAN BELANGHEBBENDEN

Ter voldoening aan het bepaalde in artikel 3, vierde lid, van de Monumentenwet 1988, hebben de gemeenten Neerijnen en Zaltbommel belanghebbenden op de hoogte gesteld van het beschermingsverzoek en hen in de gelegenheid gesteld zich te doen horen.
Op een hoorzitting op 12 december 2002, gehouden door de gemeenten Zaltbommel en Neerijnen tezamen, heeft Rijkswaterstaat, Directie Oost-Nederland, zijn zienswijze gegeven. De visie wordt gegeven als wegbeheerder vanuit het oogpunt van een veilige doorstroming van het weg- en vaarverkeer. De oude Waalbrug is een sterk staaltje van technische expertise. Het behoud en de inpassing is bij de planvorming voor de A2 zorgvuldig afgewogen. De cultuurhistorie is daarbij terdege betrokken. Men heeft daar uiting aan willen geven door de naamgeving van de nieuwe brug. Inpassing van de oude brug was vanuit verkeerstechnisch oogpunt niet haalbaar. De plannen hebben hierdoor uiteindelijk vorm gekregen met de bouw van de Martinus Nijhoffbrug.
Gewezen wordt op het feit dat de nieuwe brug het verkeersaanbod na 10-15 jaar niet meer kan verwerken en dat bij het ontwerp ervan al rekening is gehouden met een uitbreiding van de brug. Deze uitbreiding zal dan moeten plaatsvinden op de plaats van de oude brug in verband met de geluidscirkels ten opzicht van Waardenburg en Zaltbommel. Tevens heeft de

nieuwe brug een grotere doorvaarbreedte voor de veiligheid van de scheepvaart en ontstaat meer ruimte voor de rivier.
Bij het ontwerp voor de nieuwe brug is ervan uit gegaan dat de oude brug gesloopt zou worden. Door het handhaven wordt het beeld van de nieuwe brug belemmerd.
Gewezen wordt tevens op het feit dat de brug al jaren niet meer in gebruik is en er sprake is van achterstallig onderhoud. Een nieuwe functie zal niet binnen het beheer van Rijkswaterstaat plaatsvinden. Voor het overige geldt nog dat bij het ontwerpen van de infrastructuur de leefbaarheid een grote rol heeft gespeeld. Berekend is bovendien dat uit de beschikbare gelden voor de sloop geen voldoende groot onderhoudsfonds is te creëren.

Namens de aanvrager wordt gewezen op het belang van de brug in het 12-bruggencomplex uit het Rijkswegenplan van 1927. De brug is één van de laatste vijf vakwerkliggerbruggen over de grote rivieren voor gewoon verkeer. Daarvan is de brug bij Grave reeds beschermd. Daarnaast wordt geattendeerd op het unieke bruggenensemble van verschillende brugtypen uit verschillende perioden waarvan de brug deel uitmaakt. De brug is gaaf en kan met minimale onderhoudskosten nog honderden jaren dienst doen. In overweging wordt gegeven de brug voor lokaal verkeer open te stellen, hetgeen een ontlasting voor de A2 zou kunnen betekenen, waardoor minder snel behoefte zou zijn aan uitbreiding van de nieuwe brug. Verder worden aandachtspunten genoemd als de toeristisch-attractieve waarde, de mogelijkheid om uit de gereserveerde sloopkosten een onderhoudsfonds te vormen, het belang om de waarde van dit soort objecten integraal te bezien, in dit geval in het kader van het Rijkswegenplan.

Bij brief d.d. 13 januari 2003 heeft het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directie Oost-Nederland schriftelijk een zienswijze ingediend, zowel bij de gemeente Neerijnen als de gemeente Zaltbommel.
In hoofdzaak worden hierin de volgende bezwaren aangeduid.

1. In de planstudiefase voor de nieuwe brug is zorgvuldig afgewogen of de oude brug kon worden behouden. Vanuit (verkeers-)technisch oogpunt is behoud niet haalbaar gebleken. De waarde van de brug is ook niet zodanig dat deze behouden zou moeten blijven.
2. De reeds bij de bouw van de Martinus Nijhoffbrug ingecalculeerde mogelijkheid van een tweede brug op de plaats van de oude, buiten de geluidscirkels van Zaltbommel, in de hoofdverkeersader A2.
3. Reeds verleende sloopvergunningen door beide gemeenten. Het voeren van een discussie over de cultuurhistorische waarden in deze situatie is uit oogpunt van rechtszekerheid laat.
4. Een nieuwe functie voor de oude brug zal impact hebben op de woonkern Waardenburg. De geluidsschermen zijn reeds anticiperend op een nieuwe brug geplaatst. Dit maakt ontsluiting van de oude brug erg moeilijk.
5. Het architectonische ontwerp voor de nieuwe brug is toegesneden op het uitgangspunt dat de oude brug zou worden gesloopt. Voortbestaan van de oude brug doet afbreuk aan de beeldkwaliteit.
6. Door de ligging van de oude brug tussen de spoorbrug en de nieuwe brug wordt beleving van de oude brug beperkt.
7. De vermeende cultuurhistorische waarde van de 12 bruggen die zijn aangelegd in het kader van het wegenverkeersplan 1927 is enkel en alleen in samenhang te beleven. Nu dit fysiek niet mogelijk is, levert het behoud van de Oude Bommelse Brug hier geen extra bijdrage aan.

8. Het is goed mogelijk om door middel van documentatie en materiaal kennis over de cultuurhistorische waarde van de brug te behouden.
9. De naastliggende spoorbrug vertegenwoordigt een nagenoeg gelijke cultuurhistorische waarde. Het behoud in functie hiervan is voorgenomen.
10. In relatie tot de éénmalige sloopkosten zijn de jaarlijkse blijvende kosten van onderhoud en herstel hoog. Bij behoud zal het beheer worden overgedragen, omdat voor Rijkswaterstaat de brug haar functie verloren heeft.
11. Behoud van de brug heeft een nadelige invloed op de veiligheid van de scheepvaart. De middenpijler levert een extra belemmering op.
12. Sloop van de oude brug heeft ook een gunstige uitwerking op de ruimte die de rivier krijgt in het winterbed bij hoog water.

ADVIES GEMEENTERAAD

De raad van de gemeente Zaltbommel heeft bij besluit d.d. 13 maart 2003 geadviseerd negatief te beslissen inzake het verzoek tot bescherming als rijksmonument.
Bescherming van de oude verkeersbrug over de Waal bij de gemeente Zaltbommel wordt ongewenst geacht vanwege de milieutechnische en ruimtelijke consequenties die het besluit tot bescherming met zich meebrengt bij verbreding van de A2 in de toekomst.

De raad van de gemeente Neerijnen heeft bij besluit d.d. 13 maart 2003 geadviseerd negatief te beslissen inzake het verzoek tot bescherming als rijksmonument.
De raad is van mening dat het antwoord op de vraag of de oude Waalbrug behoort te worden aangewezen als een beschermd (rijks)monument niet meer los kan worden gezien van andere belangen die spelen rond het behouden van de brug, zoals:
- de veiligheidsbelangen van de scheepvaart;
- de financiële belangen;
- de infrastructurele belangen.

Met name die andere genoemde belangen moeten – nu het ook niet de enige en laatste vakwerkbrug in ons land betreft- naar de mening van de raad prevaleren. Overigens meent hij dat aan de veronderstelde architectonische, stedenbouwkundige en cultuurhistorische waarde van de brug afbreuk wordt gedaan door de ingeklemde ligging van de brug tussen de nieuwe Martinus Nijhoffbrug en de spoorbrug (eveneens een vakwerkbrug).

ADVIES GEDEPUTEERDE STATEN

Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland hebben bij brief d.d. 20 maart 2003 geadviseerd positief te beslissen inzake het verzoek tot bescherming als rijksmonument.
Geconstateerd wordt dat de brug een hoge landschappelijke waarde bezit en van belang is voor de karakteristiek van het rivierenlandschap. Daarnaast is de brug in zeer hoge mate van belang vanwege de vormgeving en de oorspronkelijke staat waarin de brug thans verkeert.
De brug heeft wegens uniciteit, zeldzaamheid en constructie een bijzonder hoge cultuurhistorische waarde. Opgemerkt wordt dat het voor het behoud van de brug van belang is de brug een functie te geven in de plaatselijke infrastructuur. Gewezen wordt op de in de aanvraag om bescherming genoemde optie van hergebruik voor lokaal verkeer en recreatief fietsverkeer.

4

ADVIES RAAD VOOR CULTUUR

De Raad voor Cultuur heeft bij brief d.d. 18 juni 2003 geadviseerd positief te beslissen inzake het verzoek tot bescherming als rijksmonument.
De raad is van mening dat, als tastbare herinnering aan de bruggenbouw uit het Rijkswegenplan, naast de reeds beschermde boogbruggen tevens een vakwerkbrug bewaard zou moeten blijven. Van de oorspronkelijk vier vakwerkbruggen uit het Rijkswegenplan is er één niet meer aanwezig (Moerdijk) en één vervangen (Keizersveer). In vrijwel originele staat overgebleven vakwerkbruggen zijn de brug over de Oude Maas bij Dordrecht en de brug over de Waal bij Zaltbommel. Hierdoor verkrijgen laatstgenoemde twee bruggen een hoge typologische zeldzaamheidswaarde. Een belangrijke meerwaarde van de brug bij Zaltbommel is de ensemblewaarde met de twee naastgelegen bruggen. Vijftig meter ten oosten van deze verkeersbrug ligt een treinbrug, gebouwd in 1869, uitgevoerd als twee enkelsporige vakwerkliggers. Dertig meter westelijk ligt de Martinus Nijhoffbrug, een betonnen verkeersbrug uitgevoerd als tuibrug met stalen kabels, gebouwd in 1996. Dit ensemble van drie bruggen uit verschillende bouwperioden is cultuurhistorisch van belang omdat hierin de geschiedenis van de bruggenbouw duidelijk zichtbaar is. Een bijzonder cultuurhistorisch aspect is dat de verkeersbrug uit 1933 is ontworpen in relatie met de spoorbrug uit 1869. De spoorbrug heeft de plaats van de pijlers en landhoofden van de verkeersbrug bepaald. Voor een rustig beeld werd voor de verkeersbrug besloten tot een tweede vakwerkbrug, de vorm van de brug werd echter bewust afwijkend van de spoorbrug uitgevoerd: de spoorbrug had vakwerkliggers met gebogen randen, de verkeersbrug verkreeg rechte randen.

AANWIJZINGSBELEID

Het onderhavige object dateert van vóór 1940.
Blijkens de "Beleidsregels aanwijzing beschermde monumenten op verzoek", die per 26 februari 2000 in werking zijn getreden, wordt een verzoek tot aanwijzing van een object dat dateert van vóór 1940 afgewezen, tenzij het een monument betreft dat:

a. niet eerder is beoordeeld;
b. eerder is beoordeeld en ten aanzien waarvan nieuwe feiten of veranderde omstandigheden zijn gebleken of
c. een onderdeel vormt van een complex dat voor het overige of voor een aantal onderdelen reeds is aangewezen als beschermd monument.

Deze beleidsregels zijn bekend gemaakt, middels publicatie in de Staatscourant van 24 februari 2000, nummer 39.
De brug was opgenomen in het Monumenten Inventarisatie Project (MIP). Tijdens het Monumenten Selectie Project is overwogen het monument in de selectie op te nemen. Mede gezien de grote belangen werd daarvoor echter nader landelijk onderzoek noodzakelijk geacht, waarmee de waarde van deze brug nader beoordeeld zou kunnen worden. Dit onderzoek heeft destijds niet plaatsgevonden en opname van de brug in de selectie is niet verder overwogen. In dit geval is het hierboven genoemde punt a. daarom van toepassing.

OMSCHRIJVING/WAARDERING

De oude verkeersbrug over de Waal bij Zaltbommel is gebouwd in 1933 in het kader van het Rijkswegenplan uit 1927, het eerste grote wegenplan uit de 20e eeuw waarin onder meer 12 bruggen over de grote rivieren waren gepland. Het betreft een stalen, geklonken

vakwerkliggerbrug, in totaal 913 meter lang, waarvan de drie hoofdoverspanningen elk ruim 127 meter bedragen. In het aan de noordzijde gelegen winterbed zijn acht openingen van circa 61 meter, overspannen door vakwerkliggers telkens doorgaande over twee openingen. De breedte tussen de hoofdliggers bedraagt 12 meter. De buiten de hoofdliggers gelegen verhoogde paden voor het langzaam verkeer zijn 2 meter breed.
De brug heeft cultuurhistorische waarde als belangrijk onderdeel van het Rijkswegenplan uit 1927, en vanwege het feit dat het de eerste vakwerkbrug is waar liggers doorgaand over meerdere steunpunten zijn toegepast. Daarnaast is de brug betrekkelijk gaaf; herstel van oorlogsschade is gebeurd volgens de oorspronkelijke vorm en constructie en deels met afkomend materiaal.
Van zeldzaamheid is echter geen sprake omdat andere grote vakwerkliggerbruggen in Nederland behouden zijn, waarvan ook enkele beschermd zijn als rijksmonument. Behoudens het toepassen van liggers over meerdere steunpunten is er geen sprake van bouwtechnische vernieuwing.
Er is sprake van een zekere architectuurhistorische/vormgevingswaarde vanwege de samenhang in ontwerp met de naastliggende oudere spoorbrug, waarop men enerzijds heeft willen aansluiten en waarmee men anderzijds een duidelijk onderscheid heeft willen aanbrengen, wat geresulteerd heeft in een harmonisch nog herkenbaar geheel. Van vernieuwing in architectuurhistorische zin kan echter niet gesproken worden.
De brug heeft ensemblewaarde als onderdeel van een complex van drie bruggen, dat gespreid over een periode van circa 130 jaar is gebouwd en daarmee een staalkaart van bruggenbouw te zien geeft. Bij de vormgeving van de nieuwe brug is er echter ervan uitgegaan dat in het eindbeeld de oude brug gesloopt zou zijn, zodat in die zin de oude brug als storend element voor de beleving van de nieuwe kan worden gezien.

CONCLUSIE

Aan de overwegingen van de Monumentenwet 1988 ligt onder meer ten grondslag het meer betrekken van lagere overheden bij het behoud van monumenten. In de Memorie van Toelichting wordt het grote belang gememoreerd dat in de huidige wet wordt gehecht aan de inbreng van vooral de gemeente over de aanwijzing. Hoewel op rijksniveau over het al dan niet beschermen wordt beslist, komt aan de adviezen van de lagere overheden een invloedrijke plaats toe. Slechts op zwaarwegende gronden zal de minister van die adviezen kunnen afwijken. In dit geval bestaat daartoe geen aanleiding.

Aan de brug kunnen monumentale waarden worden toegekend. Er is echter niet in hoge mate sprake van technische vernieuwing in de bruggenbouw en evenmin van zeldzaamheid. Er zijn immers in Nederland meer (grote) vakwerkliggerbruggen, waarvan enkele beschermd zijn. Van de bruggen in het Rijkswegenplan 1927 zijn eveneens enkele reeds beschermd, hoewel die niet van dit type zijn. De oude brug bij Zaltbommel maakt bovendien niet meer herkenbaar deel uit van het hoofdwegennet, ook niet wanneer deze voor lokaal verkeer in gebruik zou worden genomen.

Geconcludeerd moet worden dat de monumentale waarden NIET voldoende zijn om aanwijzing als beschermd monument in de zin van de Monumentenwet 1988 te rechtvaardigen.

==========

06/05/2004